

**UNDERSØGELSE AF
HØJSKOLELÆRERES
BOPÆLSFORHOLD**

SEPTEMBER 2021

Højskolelejerne

Indledning

Baggrund og formål

I en årrække har der været debat om højskoleansattes boligforhold, både vedrørende de lov- og bygningsmæssige rammer og på det pædagogiske plan med fokus på bl.a. hjemlighed. I forhold til sidstnævnte del af debatten har FFD's bestyrelse ønsket at se nærmere på, hvordan bopælspligt, samvær, ansættelsesformer mv. har og kan få indvirkning på opfyldelsen af højskolens formål og hovedsigte. Samtidig har det været et ønske af afdække mulighederne for at øge incitamentet for højskolens lærere til at bo på skolen.

Denne opsummerende rapport belyser væsentlige resultater af en spørgeskemaundersøgelse udsendt i september 2021, som adresserede højskolelærernes oplevelse af at bo henholdsvis på, i umiddelbar nærhed af eller væk fra den højskole, de er ansat på, og herigennem belyse de perspektiver – fordele og barrierer – som højskolelærerne oplever i relation til deres bopæl og deres virke som højskolelærere.

Det er hensigten, at besvarelsene, og de fremhævede temaer som denne rapport belyser, dels skal bidrage til at styrke FFD's arbejde og aktiviteter på området, og dels bidrage med aktuel viden til diskussioner om bopæl, samvær og ansættelsesformer på den enkelte højskole. Dermed vil undersøgelsen bidrage til at kunne rammesætte potentielle initiativer og muligheder – bredt set – i arbejdet med at tiltrække flere lærere og evt. øvrigt personale til højskolens lokalområde.

Opbygning og besvarelser

Spørgeskemaundersøgelsen bestod af en række baggrundsspørgsmål, forskellige holdningsbaserede udsagn og muligheden for at afgive yderligere kommentarer. Den 19. september 2021 blev skemaet udsendt, og på ét døgn kom der over 200 besvarelser. Undersøgelsen blev lukket igen 26. oktober med følgende resultat:

Antal besvarelser i alt: 352

Antal repræsenterede højskoler: 67

Gennemførselsprocent: 90%

Fremhævede opmærksomhedspunkter

50 % af højskolelærerne bor på eller i nærheden af skolen, og ud af disse angiver 94 %, af de er "tilfredse" eller "meget tilfredse" med at bo på denne måde.

23 % af de lærere, der ikke bor på eller i nærheden af skolen, ville gerne bo i en af skolens tjenestee- eller lejeboliger, hvis det var en mulighed.

Støj, boligens stand og balancen mellem arbejds- og familieliv angives som nogle af udfordringerne ved at bo på eller i nærheden af skolen.

Undersøgelsens resultater

Baggrundsspørgsmål

Respondenternes alder spænder fra 20 til over 60 år. Den største aldersgruppe er de 30-39-årige (29 %) efterfulgt af de 40-49-årige (28 %).

Kønsfordelingen ligger på 55 % mænd, 44 % kvinder, og én har angivet "andet".

Ved angivelse af ansættelsesforhold svarer de fleste, at de er fastansatte på deres respektive højskole (84 %), og en stor andel (67 %) er fuldtidsansatte. Det fremgår også af besvarelserne, at 54 % af lærerne i undersøgelsen har været ansat i seks år eller færre. 30 % har været ansat 0-3 år på en højskole.

Boligmæssige forhold

På spørgsmålet om, hvor lærerne bor, angiver 50 %, at de bor på eller i nærheden af skolen. Herunder er der 30 %, der bor på skolens matrikel, mens 20 % bor i umiddelbar nærhed af skolen (under 5 km væk).

Andelen af højskolelærere, der bor over 50 km fra skolen, er på 12 %, mens 5 % er bosat over 100 km fra højskolen.

Af de højskolelærere, der bor på eller i umiddelbar nærhed af skolen, angiver 38 %, at de bor til leje i en af skolens tjenesteboliger med beboelsespligt i relation til deres ansættelse. 25 % bor til leje i en bolig, som skolen råder over. Derudover er der også en del, 27 %, som bor i en bolig, de selv ejer, som ligger i nærheden af skolen.

Motiver og tilfredshed blandt lærere, der bor på eller tæt ved højskolen

Blandt de højskolelærere, der bor på eller i nærheden af højskolen, er der generelt en høj tilfredshed med disse boligforhold og hele 94 % angiver, at de er "meget tilfredse" eller "tilfredse". I forlængelse heraf svarer 87 %, at det "i meget høj grad" eller "i høj grad" er sandsynligt, at de bliver boende på denne måde, mens de er højskolelærere.

52 % har valgt at bo på eller ved skolen med følgende begrundelse: "At være en del af kostskolelivet ved at bo tæt på eleverne er betydningsfuldt for mig", og over halvdelen (54 %) angiver, at det passer vedkommende og familien godt at bo tæt på vedkommendes arbejdsplads.

"Der er et godt børneliv med de andre højskolefamilier, som betyder meget."

70 % mener, at det er en fordel at have adgang til højskolens faciliteter, som f.eks. en hal, kreative lokaler osv. 69 % mener, at det er en fordel, at der er mulighed for at være i tæt kontakt med eleverne.

85 % angiver det også som en fordel, "at være en del af højskolens nærmiljø". I de uddybende kom-

"Der er et godt børneliv med de andre højskolefamilier, som betyder meget."

mentarer bliver der endvidere peget på, at netop fleksibilitet og kort transporttid til arbejde har en betydning:

"Når jeg har vagt, kan jeg for eksempel stadig være sammen med mine børn om eftermiddagen. Jeg kan være på vagt, køre et barn til spejder og så være på vagt 10 minutter senere igen. Jeg kan gå hjem og lave god kaffe i pausen. Min familie kan være med til forskellige aktiviteter på skolen. (Vandkamp, bålhygge, kastanjedyr, teaterforestilling, koncert, fodboldlandskamp på storskærm, Naturens Dag osv.)"

"1. Meget lidt transporttid til og fra arbejde 2. At arbejde i samme by som mine børn går i skole 3. At det er nemt at komme til og fra tilsyn, møder osv. - at det er muligt at komme hjem mellem opgaver dag/aften."

Ulemper ved at bo på eller i nærhed af højskolen

Flere tematikker viser sig ved spørgsmålet om, hvorvidt lærerne oplever ulemper ved at bo på eller nær ved højskolen. De hyppigste angivne ulemper er vanskeligheder ved at balancere et arbejds- og privatliv, elevernes tilstedeværelse i lærernes privatliv, støj og boligforhold.

Vanskeligt at skelne mellem arbejds- og privatliv

En stor del af kommentarerne om ulemperne ved at bo på eller i nærheden af højskolen omhandler balancen mellem arbejds- og privat/familieliv. Flere peger på, at det kan være svært at skelne, at arbejde og privatliv blandes sammen, og det kan være svært at stoppe med at arbejde, når man i princippet har fri:

"Det kan være svært at være helt alene, fordi alle ens naboer også er kollegaer - så når man går uden for døren derhjemme, kan det godt virke som at gå ind på lærerværelset. Det kan også være svært at adskille sit arbejdsliv og privatliv - hvilket i forvejen er flydende som højskolelærer. Det er en af de ting, jeg sætter stor pris på - at jeg kan bruge så meget af mig selv på mit arbejde - men nogle

gange kan det også være trættende, at de to ting hænger så tæt / for tæt sammen."

"Ulempen kan være, at hvis der er bøl på arbejdet mellem kollegaer eller med ledelsen, så er det svært at trække sig fra det. Omvendt er det også en god motivation for at få snakket ud og gøre sig umage med at nå hinanden i diskussioner".

Andre peger på, hvordan det f.eks. får betydning for familielivet, at højskole delen fylder meget:

"Det kan være en udfordring, at skolen fylder meget i mit private liv. Det er en udfordring for følelsen af at koble af, have fri, og det kan også være en forstyrrelse for mit nærvær over for min familie."

Ved spørgsmålet om, hvad nye lærere, der ønsker at bo på eller i nærheden af skolen skal være opmærksomme på, peger langt størstedelen af kommentarerne på, at det er væsentligt at finde en balance i sit arbejds- og privatliv, at kunne sætte grænser og trække sig, når det bliver nødvendigt. Herunder peger flere på, at det er afgørende at afstemme forholdene med sin familie.

"At møde eleverne som privat menneske i byen synes jeg til tider kan være en ulempe. Jeg er hele tiden opmærksom på, om der er elever fx i Kvickly eller Svømmehallen. Jeg kan egentlig godt lide at kunne være privat, men det kan være svært med elever over det hele i en lille by."

I forlængelse af opmærksomheden på balancen mellem arbejds- og privatliv for lærere der bor på eller i nærheden af skolen understreger en stor del af kommentarerne, at det er vanskeligt for lærerne at holde fri, da boligforholdene gør, at man opleves som en, der står til rådighed i mange forskellige situationer:

"Det kan være svært at undgå at være på arbejde hele tiden, da man konstant har mulighed for at hente ting på skolen eller blot lige gå derover. Så snart man viser sit ansigt, er man eksponeret for spørgsmål mm., selvom man måske egentlig har friweekend eller lign."

"Nej ikke for mig, men jeg bor også 3 km fra skolen. Jeg tror, hvis jeg boede, så jeg kunne se skolen, så ville det blive for meget for mig. Jeg sætter stor pris på at være tæt på skolen, men samtidig også at have en lille cykeltur hjem. Så er jeg ligesom et andet sted, når jeg har fri."

Tæt elevkontakt: Larm og pædagogiske dilemmaer

Kommentarerne viser, at den tætte kontakt med eleverne også kan have sine ulemper. Det gør sig f.eks. gældende, når man møder eleverne i sin fritid og ikke føler, at man kan trække sig. Der er også situationer, f.eks. med larm eller brud på reglerne, hvor man som lærer befinder sig i et dilemma om, hvorvidt man skal gribe ind eller lade stå til:

"Sommetider ser man ting, som man helst ikke ville vide. Det kræver, at man er sommetider går ind og laver pædagogisk arbejde uden for arbejdstiden. Sommetider oplever jeg, at eleverne følger med i mit privatliv på en måde, jeg ikke har inviteret dem til."

"Nej (men min familie vil måske sige, jeg nogle gange har svært ved at komme hjem igen, hvis jeg lige vil hente/ordne noget på skolen. Og at en ferie kan blive afbrudt, hvis der sker noget akut derovre, som jeg så lige kan ordne, selvom jeg egentlig havde ferie). Et dilemma er dog, når jeg møder elever, der fx køber alkohol i brugsen, selvom vi ikke tillader egen alkohol på værelset - eller under corona-tiden, hvor eleverne var sammen på tværs af familiegupper i lokalområdet."

"At møde eleverne som privat menneske i byen synes jeg til tider kan være en ulempe. Jeg er hele tiden opmærksom på, om der er elever fx i Kvickly eller Svømmehallen. Jeg kan egentlig godt lide at kunne være privat, men det kan være svært med elever over det hele i en lille by."

En del af kommentarerne peger også på larm, særligt fra fester i weekenden, som en ulempe, og det gør sig særligt gældende hos de højskolelærere, der bor sammen med deres familier med børn:

"Det er både hårdt og godt at bo så tæt på elever, på kollegaer, på liv og fest. Især med helt små børn kan larmen godt være et problem. Og med lidt større børn kan det være svært bare at være en almindelig familie, fordi højskolelivet trækker så meget."

"Jeg bor, så jeg på tre sider er omringet af både pedeller og elever, og det kan godt være voldsomt. I weekenderne lægger vi også ører til fest-støj. Det kan også være lidt stramt at have konflikter med sine børn med elev-publikum på"

Boligforhold

Et andet tema, der viser sig i kommentarerne om ulemperne ved at bo på eller i nærheden af højskolen, er boligforhold. Flere angiver, at det er en udfordring ikke selv at kunne bestemme over egen bolig, og at renoveringen bliver nedprioriteret:

"Jeg synes, det er svært og besværligt at komme igennem almindelige krav som udlejer. Eksempelvis er der ingen veldigholdelseskonto, og ting så som hårde hvidevarer bliver ikke udskiftet på rimelig vis. Det er også tilfældigt, hvordan udearealerne holdes. Jeg ville ønske, at der var en mere effektiv administration af dette, så det ikke skal blandes ind i mit arbejdsliv/betingelser."

"Min boligs tilstand og placering er ikke ideel. Jeg bor meget eksponeret for eleverne, hvilket især min partner ikke bryder sig om. Vi er tit konfronteret med elevernes tilstedeværelse. Der er ikke umiddelbart noget langsigtet perspektiv i at blive boende, da skolens tjenesteboliger ikke står mål med de ønsker, jeg har til fremtiden (fx mangel på børneværelser). Huslejen er lav, men min økonomi tillader meget større boliger i nærområdet, og derfor opvejer fordelene ved at flytte snart fordelene ved at bo tæt på sit arbejde."

"1. Ulempe ift. renovering af bolig. Højskolens incitament for ex. at isolere, skifte vinduer m.v. er ikke helt så stor i lærerboligerne frem for på selve højskolen. Vi skal jo alligevel betale varmen. 2. Ja, man går jo glip af opsparingen i egen bolig. Den opsparing får højskolen."

Bevæggrunde for ikke at bo på eller i nærheden af skolen

For de højskolelærere, der ikke bor på eller i nærheden af højskolen, svarer 42 %, at de ikke ønsker at fraflytte deres nuværende bolig, og 39 % angiver familiære forhold som en afgørende faktor for, at de ikke bor på skolen.

32 % ønsker at have en klar adskillelse af privat- og arbejdsliv.

23 % angiver, at grunden er, at skolen ikke har en ledig bolig, som de kan bo i.

I de uddybende kommentarer peger enkelte igen på boligforholdene som en afgørende faktor for, at de ikke ønsker at bo i en lærerbolig, og der er flere, der fremhæver, at det økonomiske også spiller en rolle:

"Det er både hårdt og godt at bo så tæt på elever, på kollegaer, på liv og fest. Især med helt små børn kan larmen godt være et problem. Og med lidt større børn kan det være svært bare at være en almindelig familie, fordi højskolelivet trækker så meget."

"Skolens lærerboliger er for dyre og i for ringe stand og lejes under betingelser, jeg ikke ønsker at bo under. Der er pligt om gartner, og jeg vil gerne kunne anlægge have, som jeg har lyst. Jeg vil desuden heller ikke bo et sted, hvor renovering og istandsættelse bliver nedprioriteret, og hvor pedeller skal bestemme, hvad jeg må hænge op på væggene. Med en lav højskolelærerløn er det vigtigt for mig at kunne opspare i egen bolig"

Andre forhold for lærere, der ikke bor på eller ved højskolen

16 % af højskolelærerne angiver, at de faktisk gerne ville bo i en af skolens tjenesteboliger, mens 17 % gerne ville bo i en af skolens lejeboliger, hvis det var en mulighed.

55 % angiver, at der skal være en bolig til rådighed, der imødekommer deres eller deres familiens behov, hvis det skal være attraktivt for dem at bo på eller tæt ved højskolen. I de uddybende kommentarer påpeges det, at det kræver en del at rykke familien med:

"Det æstetiske spiller en rolle. Grundet min partners baggrund har vi brug for en stor grund til landbrug, så det er ikke sandsynligt at en højskole kan tilbyde det. Derudover synes jeg også, det er sårbart i forhold til, når man har børn. Levetiden for en højskole kan være usikker, og jeg ønsker ikke at flytte hele familien til et sted, vi potentielt kan blive tvunget til at flytte fra igen. Men ville gerne bo tættere på, hvis det var muligt, af hensyn til familien (det er lidt svært at være væk hjemmefra i forbindelse med kurser. Kunne være lettere, hvis man boede i nærheden af børnehaven og med tiden skole."

74 % overnatter på skolen, selvom de ikke bor på matriklen eller i nærheden. Langt de fleste (85 %) angiver, at der bliver stillet et værelse til rådighed for dem, når de overnatter på skolen, f.eks. hvis de har vagt. Der er dog 10 %, som ikke får stillet et værelse til rådighed, eller oplever at mulighederne for overnatning er begrænsede:

"Der er kun mulighed for, at man kan sove i et undervisningslokale eller på lærerværelset på en madras."

"Der er to rum til rådighed. Som regel er der plads i et af dem. Men ikke altid."

Tilstedeværelse på højskolen

Hvad enten højskolelærerne bor på eller i nærheden af højskolen eller ej, er det godt og vel halvdelen (51 %), der opholder sig på højskolen udover deres arbejdstid to eller flere gange om ugen – hvor de ikke er arbejdsmæssigt forpligtet til at være på skolen. 33 % svarer, at de er på skolen udover deres arbejdstid et par gange om måneden.

Familieforhold

På det opfølgende spørgsmål om, hvad der er afgørende for tilstedeværelsen på skolen, er der flere kommentarer, der underbygger det forhold, som tidligere er blevet trukket frem, nemlig at familiære forhold har stor betydning for, hvor ofte man bliver på skolen. Det gælder særligt de lærere, der har små børn, som i kommentarerne udtrykker, at det har betydning, hvorvidt der er "brug" for dem derhjemme, og om det kan hænge sammen logistisk:

"... Levetiden for en højskole kan være usikker og jeg ønsker ikke at flytte hele familien til et sted vi potentielt kan blive tvunget til at flytte fra igen ..."

"Jeg har små børn, så skal typisk hente dem i institution, hjem og lave aftensmad eller afløse, hvis min partner skal ud. Det giver ikke meget frirum til at blive hængende."

Samtaler med eleverne

En stor del af lærerne fremhæver, at de bliver efter endt arbejdstid, hvis der er elever, der giver udtryk for, at de har brug for dem til en snak eller lign. Flere prioriterer også at blive på skolen for at hænge ud med eleverne og deltage i de forskellige aktiviteter sammen med dem:

"Om der er kollegaer eller elever, der har brug for at snakke. Eller en undervisningsgang har gang i en diskussion som fortsætter. Eller hvis der er spændende oplægsholdere på skolen. Nogle gange skal jeg hente noget på skolen og så falder jeg i snak med kollegaer eller elever."

Kollegialt samvær

Et andet væsentligt tema i kommentarerne om tilstedeværelsen på højskolen angår samværet med kollegaerne, hvilket fremstår som en væsentlig faktor hos flere lærere. Det gælder ikke blot hyggelige stunder sammen, men også at man bakker op om hinandens arrangementer gennem sin tilstedeværelse. En enkelt påpeger, at det særligt har betydning i starten af højskolesemesteret:

"Andre kollegaer. Senere i opholdet er deres tilstedeværelse ikke så nødvendig for, at jeg kan blive længere på skolen."

Kostskolelivet

Størstedelen af kommentarerne vidner om, at højskolelærerne er til stede på skolen efter endt arbejdstid af lyst og interesse, og fordi samværet med både elever og kollegaer indbyder til det.

"Vi har lyst til at være en del af livet, og til tider har jeg arrangementer eller andre ting, jeg gerne vil lave med eleverne (f.eks. træne, gå en tur med min mentorelev efter arbejdstiden). Eller bare det lette og sociale i at komme og spise med."

Samtidig er der også flere, der fremhæver, at tid og overskud har en betydning for deres tilstedeværelse på højskolen efter endt arbejde:

"Om der styr på skema, ekstra opgaver osv. hver gang der ekstra opgaver, er det tid der bliver taget fra familien og forberedelse, så lægger jeg personligt ikke mere tid på skolen, fordi jeg føler, den tid er brugt, det er et arbejde og en livsstil, men dog et arbejde hvor man skal lønnes for arbejdet."

Tilstedeværelse ved aftenaktiviteter

Højskolelærernes tilstedeværelse om aftenen – f.eks. til aftensmåltider eller til et aftenarrangement på skolen – afhænger på samme måde som ovenstående at bl.a. familiære forhold, praktik, interesse og selve ønsket om at bidrage til og deltage i kostskolelivet og samværet med eleverne. 40 % angiver, at afstanden mellem højskolen og ens bopæl har betydning for tilstedeværelsen om aftenen:

"Afstanden mellem bopæl og højskole kan få mig til at fravælge arrangementer. - Samtidig kan det dog også få mig til at tilvælge arrangementer, når jeg er på skolen alligevel (fordi der er langt hjem)."

De fleste lærere spiser aftensmad på skolen i et vist omfang. 80% af de lærere, der ofte spiser med, angiver, at det er fordi, det er en del af deres vagt.

14 % angiver, at de spiser med hver dag. 20 % spiser med, når de har vagt og mindst én gang ugentligt derudover. 44 % spiser kun med, når de har vagt.

En del tilkendegiver, at de grundet corona-forholdene ikke har deltaget i aftensmåltidet på højskolen med deres familier i en længere periode, men gerne spiste sammen med eleverne tidligere – også gerne sammen med de øvrige børnefamilier. 47 % af dem, der ofte spiser med, mener, at det er praktisk for dem og deres familier at spise med.

"Afstanden mellem bopæl og højskole kan få mig til at fravælge arrangementer. - Samtidig kan det dog også få mig til at tilvælge arrangementer, når jeg er på skolen alligevel (fordi der er langt hjem)."

Højskolerne

Folkehøjskolernes Forening i Danmark
Højskolernes Hus - Nytorv 7
1450 København K

Tlf.: 33 36 40 40
E-mail: kontor@ffd.dk
www.hojskolerne.dk
www.ffd.dk

Udarbejdet af FFD
Mette Kylsø, udviklingskonsulent
mk@ffd.dk